

Ivana Peškan, Vesna Pascuttini–Juraga

Kulturni krajolik bednjanskog kraja

UDK 904:726.54 (497.5–37 Bednja)

728.81 (497.5 Trakošćan)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 9. 7. 2010.

Prihvaćeno: 15. 7. 2010.

Ivana Peškan

Ministarstvo kulture

Uprava za zaštitu kulturne baštine

Konzervatorski odjel u Varaždinu

HR, 42 000 Varaždin

Gundulićeva 2

ivana.peskan@min–kulture.hr

Vesna Pascuttini–Juraga

Ministarstvo kulture

Uprava za zaštitu kulturne baštine

Konzervatorski odjel u Varaždinu

HR, 42 000 Varaždin

Gundulićeva 2

vesna.pascuttini–juraga@min–kulture.hr

| 209

Ovaj članak istražuje kulturne slojeve na području bednjanskog kraja te obrađuje povijesne građevine i njihov kontinuitet u vremenu od najranije prošlosti do današnjih dana. Opisani su očuvani ostaci sakralne i profane gradnje, povijesnoumjetnički elementi, te neka očuvana vjerovanja i legende.

Ključne riječi: Bednja, Jamno, Hum, Meljan, Ravna gora, Trakošćan, srednji vijek

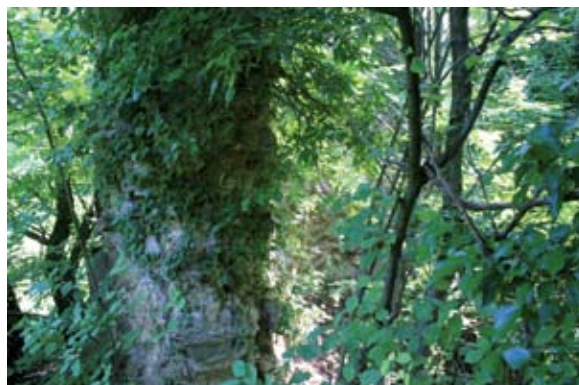
RIJEKA BEDNJA, od svojeg izvora u Maceljskoj gori do ušća u Dravu, tvori osebujni krajolik, utirući put kroz pobježja sve do široke dravske doline. Osim izuzetnog prirodnog krajolika, pogodnost naseljavanja porječja Bednje uvjetovalo je stvaranje isto tako zanimljivog kulturnog krajolika, u cijeloj njezinoj dužini. Kulturni krajolik obuhvaćen ovim radom odnosi se uglavnom na područje današnje općine Bednja, sa sjedištem u naselju Bednja (sl. 1). To područje prirodno je zaštićeno sa svih strana gorama: Ivanščicom (1061 m), Strahinjčicom (847 m), Maceljskom gorom (715 m) i Ravnom gorom (686 m), što je uvjetovalo svojevrsnu izoliranost ovoga kraja u prošlosti. Upravo ta izoliranost pridonijela je očuvanosti mnogih osobitosti, kao što su specifičan bednjanski govor, zaštićen kao nematerijalno kulturno dobro, niz zanimljivih običaja, primjerice “Bednjanska svadba” te još uvijek značajan broj izvorno očuvanih objekata tradicijskoga graditeljstva.

Velika količina slučajnih arheoloških nalaza – fragmenti keramike, kamene sjekire i slično, od kojih su najraniji datirani u doba neolita, ukazuju na bogatu povijest i ranu naseljenost ovog kraja. Najzanimljiviji poznati nalazi, fragmenti prapovijesnog ručnog rotacijskog žrvnja, potječu s brda Želimor, u neposrednoj blizini naselja Bednja. Kulturni slojevi koji danas oblikuju ovaj kraj vuku svoje korijene uglavnom od razdoblja srednjega vijeka. Dva važna akcenta čine župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Bednji, kao glavni sakralni centar, te utvrda, poslije dvorac u Trakošćanu, kao svjetovno središte. Osim toga, cijeli kraj je nadziran spletom međusobno vizualno povezanih relejnih točaka na kojima se često nalaze kapele ili postoje podaci o postojanju utvrda. Među najzanimljivijim objektima su kapela sv. Josipa na Humu iznad Bednje, kapela sv. Tri kralja na Meljanu na vrhu Ravne gore, ostaci građevine u Jamnom te niz drugih objekata, više ili manje očuvanih. Iako je današnji kulturni krajolik bednjanskog kraja vrlo bogat spomenicima kulturne baštine, povijesne karte i izvori dokazuju da je na tom području bio veći broj, danas nestalih, značajnijih svjetovnih i sakralnih građevina. Tako danas više ne postoji kapela sv. Urbana u Šaši i kapela Svetog Duha na Ravnoj gori, a na Beyschlagovoj karti iz 1801. godine ucrtani su kašteli u naseljima Zajčevo, Prašnica, Rinkovec, Šaša.¹

Stručna istraživanja spomenika graditeljske baštine ovog kraja otkrila su mnoge pojedinosti o povijesti njihove gradnje te upotpunila naše znanje o njima, ali isto tako otvorila mnoga nova pitanja te potrebu za daljnjom stručnom analizom.

Sl. 1 Dolina Bednje, pogled na naselje Bednja (foto: V. Pascuttini – Juraga)

Sl. 2 Jamno, ostaci arhitekture (foto: I. Peškan)

JAMNO

Na samoj granici Hrvatske i Slovenije, na vrlo dobroj strateškoj poziciji s koje je moguće nadgledati Sloveniju prema Ptuju, te Hrvatsku prema Trakošćanu i dolini rijeke Bednje, nalaze se ruševine zasad nepoznate građevine (sl. 2, sl. 3, sl. 4). Iznad građevine, na samom hrptu brežuljka, nalaze se dvije kapele: sv. Augustina i sv. Magdalene, obje teritorijalno u Sloveniji. Među lokalnim stanovništvom u selu Jamno postoji legenda da je riječ o ostacima župne crkve, čija je gradnja započeta, međutim građevina nikad nije dovršena. Danas su vidljivi ostaci zidova, zidani od kamenog materijala, a dio do kojeg je moguće prići polukružne je forme. Zidovi su očuvani fragmentarno do visine maksimalno 2–3 m, širine 1–1,5 m, a na dostupnim dijelovima nije očuvano vanjsko lice zida. Zbog guste vegetacije nije moguće detaljno pregledati građevinu.

Nakon obilaska spomenutih ruševina, te na temelju konfiguracije terena, naše je mišljenje da ne treba isključiti mogućnost da se radi o ostacima utvrde te se nadamo da će se u budućnosti provesti arheološka istraživanja koja će otkriti prošlost ove sada ruševne građevine.

1 Trakošćan 2007, str. 24.

Sl. 3 Jamno, pogled s mjesta gdje se nalazi ruševina prema zapadu i jugozapadu (foto: V. Pascuttini – Juraga)

Sl. 4 Jamno, pogled s mjesta gdje se nalazi ruševina prema istoku i sjeveroistoku (foto: V. Pascuttini – Juraga)

Sl. 5 Trakošćan, pogled na dvorac sa sjevera (foto: I. Peškan)

TRAKOŠĆAN

Na nadmorskoj visini od 280 m, na strmom brežuljku iznad rijeke Bednje, na vrlo dobroj strateškoj poziciji s koje je bilo moguće nadgledati staru cestu koja je vodila iz Lepoglave prema Sloveniji (Ptuju), a opet sakrivenoj do samog pristupa, nastao je dvorac Trakošćan (sl. 5). Trakošćan se prvi put spominje u 14. stoljeću, u popisu župa iz 1334. g. kao ECCLESIA DE TRACUSTIAN. O dvorcu Trakošćan mnogo je već pisano, pa mi ovdje navodimo samo zanimljivosti i podatke koji nisu često doticani u dosadašnjim istraživanjima. Današnji prepoznatljiv izgled dvorca nastao u radikalnoj obnovi u 19. stoljeću, ne govori mnogo o njegovoj najranijoj prošlosti. Međutim, na temelju mnogobrojnih slučajnih nalaza, poznato je da je ovaj kraj bio naseljen još od prapovijesti.² Zbog

odlične strateške pozicije, ovdje je postojala utvrda iz razdoblja 14. st., a vjerojatno i ranije. Najstariji dio dvorca vjerojatno čini središnji dio s dvorištem i tornjem. Na nešto nižem brežuljku, vrlo blizu dvorca, smještena je kapela sv. Križa, čineći tako spoj svjetovnoga i sakralnog u formi zamišljenog broja 8. Kapela je jednostavna jednobrodna građevina koja završava apsidom polukružnog oblika. Građena je od kamena, pravilne je orijentacije i, iako je nastala u doba baroka, na temelju smještaja, orijentacije, posvete te materijala od kojeg je napravljena, ne treba isključiti mogućnost da se nalazi na mjestu starije sakralne građevine. Još je jedna zanimljivost vezana uz kapelu, a to je da je lokalno stanovništvo naziva kapelom sv. Ivana.

Nekoliko je legenda i priča vezanih uz dvorac Trakošćan, koje su još uvijek prisutne među lokal-

2 Registar arheoloških nalaza 1997, str. 110–111, pogledati

pod Jamno i Jazbina Cvetlinska.

nim stanovništvom. Jedna govori da je dvorac nastao na mjestu rimske ili tračanske utvrde, pa se tako povezuje i naziv Trakošćan. Druga da su ovim krajem nekad vladali plemići Drachenstein, te da je od njih potekao i naziv za Trakošćan. Također, postoji legenda da su dvorac Trakošćan gradili divovi koji su živjeli na Ravnoj gori.³ Sljedeća je legenda da ovdje pod zemljom leži veliki zmaj, čija je glava smještena ispod jezera, dok mu je tijelo pod Ravnom gorom. Upravo povezanost Trakošćana i Ravne gore u legendama, navela nas je da proučimo mitsku povezanost ova dva mjesta.⁴

BEDNJA

Središte naselja Bednja smješten je na platou brežuljka u blizini rijeke Bednje, sa župnom crkvom Uznesenja Blažene Djevice Marije kao središnjom građevinom (sl. 6). S pristupnog puta, s južne strane, iz pravca Lepoglave crkva je vidljiva još s ulaza u njezinu relativno prostranu dolinu i zajedno s naseljem zgusnutim oko crkve čini pitoresknu razglednicu sakralnoga središta ovog kraja. S druge pak strane, iz pravca Trakošćana, bednjanska crkva i naselje oko nje ne vidi se dok cesta sasvim ne dođe pred nju. Prvi spomen Bednje kao *terra Bugna* je iz 1244. godine,⁵ a spominje se još dva puta tijekom 13. stoljeća.⁶ Iako pisanog spomena iz ranijih razdoblja nema, povoljna pozicija u dolini Bednje, mnoštvo arheoloških nalaza i nalazišta potvrđuju dugi kontinuitet naseljavanja ovog mjesta.⁷

Crkva se, kao središte župe, spominje u popisu župa iz 1334. godine,⁸ odnosno spominje se "*item ecclesia de Tracustian*", što se ubicira u Bednju, koja

3 Prema pričanju Paule Poljak Morandini iz Varaždina, čiji je djed bio iz okolice Trakošćana.

4 Uzevši u obzir slavensku mitologiju i pokušamo li pronaći i ovdje preslikati mitsku bitku Peruna i Velesa, te ako prepostavimo da je na Ravnoj gori, koja visinom dominira nad ovim krajem, stolovao Perun, Velesa možemo smjestiti u Trakošćan, tj. vodu i podzemlje. Velesa se ovdje može povezati i sa zmajem, koji je još prisutan u legendi, a možemo ga pronaći i u nazivu Trakošćana (Drachenstein), tj zmajev–kamen. Zanimljiv je i naziv Huda rupa, kojim lokalno stanovništvo naziva snažnu depresiju, koja se nalazi na zapadnom dijelu Park– šume Trakošćan. Idemo li još korak dalje, u Bednji, u nizini preko rijeke, nalazi se današnja župna crkva sv. Marije, kršćanske svete koja često nasjeda na mjesto slavenske božice Mokoš. Možemo pretpostaviti da je na taj način ovdje oblikovan slavenski "sveti prostor".

5 Petrić 2010, str. 94.

6 Petrić 2010, str. 95.

7 Registar 1997, str 96–97.

8 Buturac 1984, str 51.

Sl. 6 Bednja, pogled na naselje s juga (foto: V. Pascuttini – Juraga)

Sl. 7 Bednja, župna crkva (foto: I. Peškan)

bi prema tome bila srednjovjekovno sakralno središte trakošćanskog posjeda. Crkva i naselje oko nje smješteni su podalje od svjetovnog središta posjeda – utvrde Trakošćan i čine potpuno zasebnu cjelinu u odnosu na utvrdi. Župna crkva je pravilno orijentirana, jednobrodna građevina s polukružnim svetištem iste širine kao i brod, sa sakristijom na južnoj strani i tornjem ispred glavnog ulaza (sl. 7). Prema zapisu koji se nalazio u jabuci tornja, ova crkva bi bila izgrađena iz temelja godine 1822., na potpuno novoj poziciji jer je stara crkva stradala u odronu zemlje.⁹ Ovaj zapis pokazao se kao potpuno pogrešan jer su istraživanja

9 Szabo 1915/19, str. 69.

pokazala da je današnja crkva nastala na mjestu starije građevine, čiji su gabariti djelomično očuvani, a obodni zidovi gotovo u punoj visini. U današnjoj prezentaciji građevine to je uočljivo u uglovnim kvadrirama koji su vidljivi u vanjskom zidnom plaštu i koji pokazuju gabarite ranije građevine. Radovi zamjene poda u unutrašnjosti pokazali su da je crkva skrivala, ispod recentnog opločenja, kameno opločenje vjerojatno iz baroknog razdoblja. Tijekom radova skinut je i taj sloj, ispod kojeg se naišlo na kameno temeljno ziđe i ostatke grobnica. Nažalost, nalazi su samo fotografirani i dokumentirani i nisu izvedena arheološka istraživanja kako bi se otkrivene strukture analizirale i stručno obradile pa je njihova povijesna i stilska analiza za sada teška. Otkriveno temeljno ziđe prepoznato je kao struktura poligonalnog svetišta, koje na istočnoj strani završava "na šilj", dio temelja trijumfalnog luka starije građevine, a ostaci temelja paralelni sa sjevernim zidom kao temelji neke starije zidne strukture. Grobnice su zidane opekom ili kamenom i nisu stručno obrađene i analizirane.

Iz fotografija je vidljivo da su u menzu glavnog oltara uzidane spolije – na fotografijama je vidljiv najmanje jedan profilirani kameni element koji vjerojatno potječe iz ranije faze gradnje crkve.

Tijekom radova samo je dokumentirano da crkva u sebi skriva ranije slojeve, a tek predstoje stručna istraživanja i arheološki radovi kojima će se utvrditi povijesni okvir u koji se nalazi mogu smjestiti.

Župna crkva je već izdaleka najsnažniji vizualni akcent naselja, međutim, njegov centar nudi još zanimljivih građevina. Tu svakako treba spomenuti impozantnu kuriju župnog dvora, građenu krajem 18. stoljeća, ali i još niz svjetovnih građevina, staru školu, zatim današnje općinske prostore koji naselju daju urbani karakter i stvaraju značajnu kulturno – povijesnu cjelinu.

HUM IZNAD BEDNJE

Brežuljak na kojem je smještena kapela sv. Josipa u Humu, vrlo blizu naselja Bednje, izvanredna je relejna točka. Iako je proplanak s kapelom uokviren gustom šumom, s tornja se otvara pogled na istok, prema Lepoglavi, Ivancu i dalje na sjever i putovima koji vode uz ta naselja, prema jugu se nadzire Bednja, svi prilazni putovi do naselja i cijelo brežuljkasto područje uokolo, a sa sjevera je Hum zaklonjen strmom stijenom Ravne gore. Na ovoj odličnoj strateškoj točki nalazi se manja, pravilno orijentirana jednobrodna kapela sa užim, poligonalno zaključenim svetištem, tornjem is-

Sl. 8 Hum, kapela sv. Josipa (foto: I. Peškan)

Sl. 9 Hum, kapela sv. Josipa, oslik u svetištu (foto: I. Peškan)

pred zapadnog ulaza i sakristijom na sjevernoj strani (sl. 8). Zanimljivo je da se sv. Josip prvi put spominje u kanonskim vizitacijama od 1666. godine kao zidana kapela,¹⁰ dok je u opisima koji su bili dio tajnih vojnih karata rađenih u drugoj polovici 18. stoljeća zapisano da je kapela samo drvena.¹¹

U svetištu kapele nalazi se oslik koji bi se prema stilskim značajkama mogao datirati kao pučki rad 17. stoljeća (sl. 9), a na južnom ulazu u kapelu nalazi se kvalitetan kameni okvir sa uklesanom godinom 1689.

¹⁰ Szabo 1919, str 53.

¹¹ Horbec, Jukić, Valentić 2005, str. 192.

Sl. 10 Želimor, pogled na brežuljak (foto: V. Pascuttini – Juraga)

Sl. 11 Ravna gora, "Velike pećine" (foto: V. Pascuttini – Juraga)

On je oblikovno jednak kamenom okviru koji je danas ugrađen na ulazu u župni dvor u Ivancu, a nekad je bio smješten na ulazu u ivanečku župnu crkvu, na kojem je uklesana 1681. godina.

Iako je vrh brda na kojem se nalazi kapela zatvoren gustom šumom, vrh tornja izviruje iznad stabala i čini prostorni orijentir vidljiv izdaleka i uočljiv sa svih pristupnih putova prema zaklonjenoj bednjanjskoj dolini. Na taj se način ističe kao bitan element oblikovanja kulturnog krajolika ovog kraja.

ŽELIMOR

Južno od naselja Bednja nalazi se brežuljak arhaičnog naziva Želimor, uz koji su povezane i neke legende ovoga kraja (sl. 10). Na nadmorskoj visini od 480 metara, na terasastom platou ispod najvišeg vrha, na mjestu kojeg lokalno stanovništvo naziva Gradišće, nalazilo se dobro zaštićeno naselje¹² s nalazima iz kasnog brončanog i starijeg željeznog doba. Posebno je zanimljiv nalaz ručnog prapovijesnog rotacijskog žrvnja.¹³ Sa te pozicije moglo se nadgledati područje s obje strane brežuljka, tj. dolinu rijeke Bednje prema Lepoglavi sa jedne strane te prema Trakošćanu s druge. Prema legendama, u brežuljku Želimor spava zmaj, te se na njega ne smije penjati kako ga se ne bi probudilo. Također postoji legenda da ovdje živi velika zmija. Općenito, uz ovaj brežuljak povezane su zmije te lokalno stanovništvo upozorava da se na njega nitko ne penje *jer ima puno poskoka i riđovki*. Također postoji još uvijek živuća priča iz okolice Maruševca, *da kod brda Želimor žive vještaci koji gataju*, te da su ljudi u prošlosti dolazili ovamo na gatanje. Tako

Sl. 12 Meljan, kapela sveta Tri kralja (foto: I. Peškan)

ovdje, kroz očuvane usmene legende o zmaju i velikoj zmiji, nailazimo na mitologiju koja još uvijek živi u kolektivnoj svijesti.

RAVNA GORA

Ravna gora specifična je po kraškim stijenama i pećinama, od kojih se posebno ističe stijena Velika pećina iznad mjesta Cvetlin (sl. 11), po čemu je jedinstvena u ovom dijelu Hrvatske, te se smatra posljednjim ogrankom Alpa. Na najvišem dijelu doseže visinu od 686 metara. Pitomo nizanje brežuljaka na području oko naselja Bednja zatvoreno je sa sjeverne strane ravnim "zidom" masiva Ravne gore. Na sa-

12 Registar arheoloških nalaza 1997, str. 97, pogledati pod Bednja-Želimor.

13 Ovaj lokalitet i nalazi često se povezuju s Keltima, iako nisu provedena arheološka istraživanja koja bi to i potvrdila.

Sl. 13 Meljan, kapela sveta Tri kralja, svetište završeno "na šilj" (foto: V. Pascuttini – Juraga)

Sl. 14 Meljan, kapela sveta Tri kralja, detalj glavnog oltara (foto: V. Pascuttini – Juraga)

mom vrhu planine, na povoljnoj strateškoj poziciji s koje je moguće imati pod vizualnom kontrolom gotovo cijeli okolni kraj, nalazi se crkva sv. Tri kralja (sl. 12). To je pravilno orijentirana jednobrodna kapela, sa četverostranim svetištem koje je zaključeno na šilj¹⁴ (sl. 13) i tornjem uz južno pročelje. Na sondama otvorenim na vanjskom zidnom plaštu vidljivo je da je kapela prvobitno bila kraća, te se uočavaju tragovi tamno sive boje kojom su bili oslikani ugaooni dijelovi kapele. U unutrašnjosti se također jasno vide neke faze dogradnje i uređenja crkve. Na tornju, ispod razdjelnog vijenca uzidana je ploča sa 1619. godinom, a razvoj i dogradnje u kapeli mogu se pratiti u kanonskim vizitacijama od 1666. godine.¹⁵ Točna starost crkve je za sada nepoznata, a njena strateška pozicija i čvrstoća gradnje daje naslutiti mogućnost njene datacije u srednjovjekovno razdoblje. U kapeli se nalazi vrijedan pokretni inventar iz razdoblja ranog baroka (sl. 14). Buduća istraživanja njene arhitekture, kao i arheološka istraživanja okoliša mogla bi iznjudriti nove podatke o ovoj građevini.

U blizini kapele sv. Tri Kralja, također na povoljnoj strateškoj poziciji, s koje se mogao imati pregled na sjeverozapad i putove koji su vodili od Višnjice prema Trakošćanu, nalazila se još jedna kapela, posvećena

Sl. 15 Kaniža, kameni spomenik (foto: I. Peškan)

Svetom Duhu. Ona se također spominje u vizitacijama od 1666. godine¹⁶ pa sve do kraja 18. stoljeća. Danas kapela više ne postoji, Gjuro Szabo još spominje da su vidljivi njeni ostaci, međutim, danas više nisu vidljivi.¹⁷ Arheološka istraživanja mogla bi dati odgovore kako je kapela izgledala i iz kojeg razdoblja je potjecala.

KANIŽA

Kameni spomenik koji se nalazi u šumi Turjač u blizini Kaniže, na obroncima Ivanščice, ne spada više u bednjanski kraj, međutim zbog zanimljivo-

14 Zaključak svetišta "na šilj" sličan je onom pronađenom ispod slojeva poda u župnoj crkvi u Bednji.

15 Szabo 1919, str. 52.

16 Szabo 1919, str. 52.

17 Szabo 1919, str. 52.

sti uvrstile smo ga u ovaj tekst. Riječ je o stepenasto klesanom kamenom spomeniku dimenzija 100 x 70 x 100 cm, čiji su postanak i namjena zasada nepoznati¹⁸ (sl. 15). Među lokalnim stanovništvom ovaj je kameni spomenik poznat kao “oltar” ili “keltski oltar”. Kamenom spomeniku pripisuju se iscjeliteljska svojstva, te legenda da je to jedini preostali dio (oltar) neke stare crkve, koju su odnijeli anđeli. Masivnost i starost kamenog spomenika te njegova očita obrađenost, zasada nam još ostaju velika zagonetka.

ZAKLJUČAK

Dvor Trakošćan i njegov okoliš stalno iznova pobuđuju pažnju stručne javnosti, bilo da se istražuju prirodne zanimljivosti ovog kraja, bilo da se istražuje bogata povijest i očuvan povijesni kulturni krajolik. Cilj ovog rada nije iznijeti sve poznate povijesne podatke jer su oni već više puta objavljeni u stručnoj literaturi, već se pokušava iznijeti samo one podatke koji su rezultati novijih istraživanja i sagledavanja spomenika, uzimajući u obzir i bogatu mitološku stvarnost. Vrlo često svako detaljnije istraživanje arhitekture sakralnih

i profanih spomenika ovog kraja pokazuje da početke njihove gradnje možemo smjestiti dalje u prošlost od prvih pisanih spomenika, a pokazuje se i da pisana svjedočanstva nisu uvijek pouzdani izvor povijesnih podataka već sam spomenik poput dokumenta sakriva detalje o svojoj prošlosti koje tek treba istražiti.

Pitomost i zelenilo ovog brežuljkastog kraja teško da će nekog ostaviti ravnodušnim. Bogatstvo netaknute prirode, specifičnosti poput kraških stijena i pećina Ravne gore, nasuprot slikovitim zaselcima sa starinskim *hižama*, koji se nižu po brežuljcima, te “gordi stražar i ljepotan” dvorac Trakošćan, čine ovaj kraj jednim od rijetkih očuvanih kulturnih krajolika. Niz očuvanih legendi o zmajevima, divovima, vješticama i vilama, koje su još uvijek prisutne u usmenoj predaji ovog kraja, svjedočanstvo su bogatoga kulturnog nasljeđa.

Podrobnija povijesna, arhivska i arheološka istraživanja te nove komparativne analize vjerojatno će proširiti sadašnje znanje i baciti novo svjetlo na ove lokalitete, čiji značaj to zaslužuje.¹⁹

18 Registar arheoloških nalaza 1997, str. 111, pogledati pod Kaniža.

19 Autorice zahvaljuju prof. V. P. Gossu na suradnji prilikom terenskog rada i istraživanja te na komparativnom materijalu.

SKRAĆENICE

GGMV	Godišnjak Gradskog muzeja u Varaždinu
VMIKH	Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske
HAZU	Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
GZSKH	Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske

LITERATURA

Belaj 1998

V. Belaj: *Hod kroz godinu*, Zagreb 1998.

Beusan 1998

M. Beusan: *Dvorci varaždinskog kraja (I.)* u: *KAJ*. XXXI, Zagreb 1998.

Belošević 1926

S. Belošević, *Županija varaždinska i slobodni kraljevski grad Varaždin*, Zagreb 1926.

Budak 1994

N. Budak, *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku*, Zagreb – Koprivnica 1994.

Buturac 1984

J. Buturac, *Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine*, Zagreb 1984.

Goss 2009

V. P. Goss, *The three header from Vaćani*, Starohrvatska prosvjeta, Split 2009.

Goss 2008

V. P. Goss, *Two Saint Georges nad the earliest Slavic Cultural Landscape between the Sava and the Drava Rivers*, *Peristil* 51, Split 2008, 7 – 28.

Goss 2007

V. P. Goss, *Stotinu kamenčića izgubljenog raja*, katalog izložbe, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb 2007, 16 – 49.

Horvat 1975

A. Horvat, *Između gotike i baroka*, Zagreb 1975.

Horbec, Jukić, Valentić 2005

I. Horbec, I. Jukić, M. Valentić, *Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća–Varaždinska županija*, Zagreb 2005.

Leksikon ikonografije 1990

Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva i Uvod u Ikonologiju Radovana Ivančevića, Zagreb 1990.

Petrić 2010

H. Petrić, *O nekim naseljima u porječju rijeke Bednje tijekom srednjega i početkom ranoga novog vijeka*, Zagreb 2010.

Registar arheoloških nalaza 1997

Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske, Bjelovar 1997.

Szabo 1919

Đ. Szabo, *Spomenici kotara Ivanec*, Zagreb 1919.

Szabo 1939

G. Szabo, *Kroz Hrvatsko Zagorje*, Zagreb 1939.

Trakošćan 2007

Trakošćan burg–muzej, Trakošćan 2007.

Vukičević–Samaržija, 1993

D. Vukičević – Samaržija, *Gotičke crkve Hrvatskog zagorja*, Zagreb 1993.

Die kulturelle Landschaft der Bednja-Region

Schlüsselwörter: *Bednja, Jamno, Hum, Meljan, Ravna Gora, Trakošćan, Mittelalter*

Der Schwerpunkt dieser Arbeit ist die Erforschung des oberen Bednja Flusslaufes, von seiner Quelle bis zum Übergang ins Lepoglava-Tal. Der große visuelle und geschichtliche Wert dieses Gebietes ist die Festung Trakošćan, die Gegenstand zahlreicher Forschungsarbeiten aber auch Vorlage für viele Erzählungen und Legenden ist. Trotz der Bedeutung von Trakošćan bilden auch viele Kirchen, die sich in strategischen Lagen befinden und somit jede einzelne von ihnen eine Verbindung der weltlichen und sakralen Funktion darstellen, das Gerippe der visuellen Identität und sind Schöpfer der kulturellen Landschaft. Obwohl umfangreiches Schriftgut aber auch zahlreiche Informationen über das Schloss Trakošćan existieren, bietet es noch immer ausreichend Material zur weiteren Erforschung und für neue Entdeckungen.

Die Pfarrkirche in Bednja birgt die Überreste eines mittelalterlichen Bauwerks in sich, auch wenn schriftliche Urkunden anführen, dass die Kirche im 19. Jahrhundert erbaut wurde.

Zudem weisen die Kappellen zum Hl. Josef auf Hum und zu den Drei Königen auf Meljan mittelalterliche Elemente auf, deren fachliche Analyse und Valorisierung erst noch bevorstehen.

Auf alten Karten ist erkennbar, dass es einige heute verschwundene Kapellen sowie kleinere oder größere Kastelle gab, die diese Gegend im Mittelalter überrblickten, wobei erst archäologische Forschungsarbeit ihr Auffinden und ihre Valorisierung ermöglichen würden. Sowohl der bedeutende archäologische Fundort in Jamno mit erhaltener Architektur als auch der hochinteressante Berg Želimor, dessen Spitze noch immer archäologisch unerforscht ist und die einheimische Bevölkerung zu zahlreichen Legenden inspiriert, sind Stätten die anhand einer interdisziplinären Forschungsmethode sowie historischen, historisch-künstlerischen und archäologischen Untersuchungen noch vieles Interessantes zutage bringen würden und somit die geschichtliche Karte dieser Gegend vervollständigen könnten.